

Said Nursî'ye Göre Kur'ân'ın İcâz Yönleri

Doç. Dr. Murat SERDAR

Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Öz

Ülkemizin yetiştirdiği değerlerden biri ve “İcâzu'l- Kur'ân” konusunda son dönemde en kapsamlı te'lifin sahiplerinden olan Bediüzzaman Said Nursî'nin konuyla ilgili görüşleri kendisinden sonra birçok araştırmacıya ilham kaynağı olmuş görünmektedir. Said Nursî'nin telif ettiği Risâle- i Nur Külliyyâtı'nın özellikle İşârâtü'l- İcâz ve *Mu'cizât-ı Kur'âniye Risâlesi* (Sözler-25. Söz) eserleri başta olmak üzere, muhtelif parçalarında konuyla ilgili kısımlara bakıldığında, onun kendinden önceki geleneği çok iyi bildiği ve bunları özümseyerek kendi özgün yorum ve ifadeleriyle orijinal bir düşünce ortaya koyduğu görülebilir. Bu bağlamda Said Nursî'nin Câhiz, Bâkillânî, Abdulkâhir el- Cürçânî gibi “İcâzu'l- Kur'ân” sahasında önemli alimlerin görüşlerine vâkıf olduğu fark edilmektedir. Adı geçen alimlerin kitapları halen Türkçeye çevrilmediğinden, bu konuda bilgi edinmek isteyenlerin başvuracakları Türk dilinde yazılmış bir eser olmaları açısından Said Nursî'nin eserleri bir boşluğu doldurmaya hizmet etmeleri açısından da önemli olsa gerektir.

Anahtar Kelimeler: İcâzu'l- Kur'ân, Risâle-i Nûr, Said Nursî, İşârâtü'l- İcâz, Sözler.

The Miraculousness of the Qur'an According to Said Nursi

Abstract

Bediuzzaman Said Nursi, a scholar who is among the most valuable ones produced by our nation and who produced the most comprehensive compilations of work relevant to “Eloquence of Qur'an” - has clearly attracted the inspiration of many researchers and thinkers as a result of his views on this topic. In his work titled “Signs of Miraculousness” and especially in “Miracles of Qur'an” (both being part of the Risale-i Nur collection) - Said Nursi's great familiarity with previous traditional approaches and his incorporation of them into a unique and original intellectual treatise is clearly evident. It is also known that Said Nursi is familiar with the views of scholars such as Cahiz, Bakillani and Abdulkahir el-Curcani in the area of Qur'anic eloquence. Because the writings of the aforementioned scholars were not fully translated into Turkish, those who are interested in pursuing this topic should delve into the works of Said Nursi and build on his research - as it will be an important form of service.

Giriş

Allah gönderdiği elçilerine, kendilerinin doğru söylediklerini ispat sadedinde birtakım mucizeler verdiği ve bu suretle onları tasdik ve teyit ettiği Müslümanların ortak kabulü olan bir inanç konusudur. Her ne kadar özellikle son zamanlarda bazı pozitivist düşünce sahiplerinin, mucizenin gerçekliğini kabul etmemeleri ve Kur'ân ve hadislerde bildirilen gerek diğer peygamberlere gerekse Hz. Muham-

med'e ait mucizeleri rasyonalist, pozitivist ve hatta zaman zaman ampirist yorumlarla te'vil etmeye çalışmalarına karşın, İslâmî gelenek; filozoflarından Mutezile-sine, Şi'a'sından Ehl-i Sünnet'e kadar ortak bir tavırla mucizelerin gerçekliklerini kabul etmişlerdir.

Allah, Hz. Musa'ya peygamberlik delili olarak nasıl âsâyı ve yed-i beyzâyı vermiş ve Hz. Musa da bu mucizelerle tehaddide bulunmuşsa, Hz. Muhammed'e de kendisiyle tehaddide bulunup meydan okuduğu Kur'ân-ı Mu'ciz'i, delil ve ayet olarak vermiştir. Hz. Muhammed'in Kur'ân dışında mucizeleri var mıdır, yok mudur? Bu ayrı bir tartışma konusu olup, bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Ancak kendisiyle tehdidi yapılan ve mütevatir olan tek mucizesi Kur'ân'dır. Madem Hz. Muhammed'in peygamberliğini isbat eden mütevatir mucize Kur'ân'dır o halde onun hangi bakımdan mucize olduğu, Hz. Peygamber'in peygamberlik iddiasındaki sadakatine nasıl delâlet ettiği gibi sorular meselenin esasını teşkil etmektedir.

İlk defa Nazzâm tarafından dillendirilen ve i'câz-ı Kur'ân tartışmalarını ve araştırmalarını başlatan "Sarfe" görüşü esasında Kur'ân'ın mucizeliğinin neresinde olduğunu, onun hangi yönden mu'ciz olduğunu izah etmeye çalışan bir yorum ve yaklaşımdan başka bir şey değildir. Keza hemen Nazzam'ı takiben Câhiz'in Kur'ân'ın i'câzını Allah'ın engellemesine indirgeyen sarfe görüşünü reddetmesi ve Kur'ân'ın fesahat ve belagat yönüyle benzeri getirilemez bir mucize olduğunu ortaya koymaya çalışması da bu bağlamda başka bir yorum ve görüşü teşkil etmektedir.

Geçmişten günümüze Kur'ân'ın hangi bakımlardan mucize olduğu meselesi birçok alim tarafından ele alınmış ve çeşitli görüşler ve yorumlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Kimi alimlerin bir, kimi alimlerin üç, kimi alimlerin yedi vecih şeklinde Kur'ân'daki i'câz vecihlerini izah etmelerine karşın Said Nursî İşârâtü'l-İ'câz isimli eserinde yedi yöne işaret etmiş ancak *Sözler* isimli kitabının 25. Söz Mu'cizât-ı Kur'âniye Risâlesi kısmında bu vecihleri kırka çıkarmış, yine külliyyatının diğer parçalarında da zaman zaman bu kırk veche atıflarda bulunduğu ifadele-re yer vermiştir. Biz bu makalede Nursî'nin bu kırk vecihi tek tek hangi örneklerle nasıl izah ettiği konusuna girmek yerine bu vecihleri kısaca zikredip, Risâle-i Nur Külliyyâtı içerisinde buldukları yerlere referanslarla atıflar yapmak suretinde ele alacağız. Zira her bir vecihi ve o konudaki izahları aktarmak değil özetlemeye çalışsak bile bunun bir makalenin istiaab sınırları içerisinde gerçekleştirilmesi oldukça zor olacaktır. Biz Said Nursî'nin hem İşârâtü'l-İ'câz isimli eserindeki tasnif ve izahlarını, hem de *Mu'cizât-ı Kur'âniye Risâlesi*'ndeki tasnif ve izahlarını değerlendirmeye ve daha kolay anlaşılması için kırk vecih olarak ifade edilen yönleri bir tablo halinde göstermeye çalışacağız. Bu çalışmanın, İ'câz-ı Kur'ân ile ilgili literatürde son dönem temsilcilerinin önde gelen isimlerinden olan Said Nursî'nin görüşlerinin tespiti açısından faydalı olabileceğini düşünüyoruz. Said Nursî'nin bu konudaki görüşlerine geçmeden önce problemin tarihsel arka planında var olan

bazı önemli görüş ve yorumlara da kısaca değinmek gerekir. Şöyle ki:

Kur'ân'ın İ'câz Yönleri

Kur'ân'ın i'câzı konusundaki sarfe, ta'azzur ve nazım teorileri gibi görüşler aynı zamanda onun i'câz yönlerini de izah etmekle birlikte, meseleyle ilgili fikir beyan eden alimler, Kur'ân'ın hangi yönlerden mucize olduğunu çeşitli şekillerde tafsil etmişlerdir.

Bu alimlerden er-Rummânî, Kur'ân'ın mucizelik yönlerinin yedi tane olduğunu söylemiş ve bunları şöyle saymıştır:

- a. Kur'ân'ın herkese meydan okuması yani tehadüde bulunması ve bunun devam etmesi.
- b. Kur'ân'a karşı mu'ârazanın yapılamamış ve bir benzerinin meydana getirilememiş olması.
- c. Sarfe'nin olması.
- d. Kur'ân'ın eşsiz ve en yüksek düzeyde belagat ve fesahate sahip olması.
- e. Verdiği gaybî haberlerin doğru olması ve aynen gerçekleşmesi.
- f. Arapların alışık olmadığı olağanüstü bir üslup ve nazım özelliğine sahip olması
- g. Kur'ân dışındaki diğer her türlü mucize ile mukayese edilebilir bir yapıda olması.¹

Yine Rummânî gibi Mu'tezilî bir alim olan Kâdî Abdülcebbar, Kur'ân'ın i'câzının esas itibariyle onun fesahatinde olduğunu vurgulamakla beraber, Kur'ân'ın üç yönden mucize olduğunu ifade etmiştir; bunlar:

- a. Her sure fesahat ve belagat cihetiyle hüccettir.
- b. Her sure içerdiği gaybî haberler cihetiyle hüccettir.
- c. Her surede yer alan aklî deliller çağrısı ve uyarısı cihetiyle hüccettir.²

Kâdî Abdülcebbar ile çağdaş ve Eş'ârî ekolüne mensup olan Bâkîllânî de Rummânî ve Abdülcebbar öne çıkarttığı vecihlerden üç tanesini önemli görmüş ve Kur'ân'ın mucizeliğini bu üç yönde aramak gerektiğini iddia etmiştir. Bunları şöyle sayabiliriz:

- a. Kur'ân'ın istikbale dair gaybe ait haberleri ihtiva etmesi ve bunların aynen çıkması.
- b. Kur'ân'ın ta Hz. Adem'den itibaren maziye ait gaybî haberleri, okuma yazması olmayan, eski kitaplar ve peygamberler hakkında bilgisi bulunmayan bir peygamberin ağzından bildirmiş olması.

c. Olağanüstü telifi ve üslubu, eşsiz ve hârikulâde nazmı, söz ve kelime dizimi³

Rummânî, Kâdî Abdulcebbar ve Bâkılânî'nin tespit ettikleri bu i'câz yönleri hemen hemen kendilerinden sonra gelen tüm alimler tarafından aşağı yukarı tekrar edilmiştir. Bu alimleri ve onların görüşlerini burada tek tek ifade etmek konunun muhtevası açısından daha fazla bir katkı sağlamayacağı ve tekrarlara sebebiyet vereceği için biz bunları aktarmayı düşünmüyoruz. Ancak ülkemizde son devir alimlerinden konuya en büyük önemi vermiş olan ve görüşleri ve yorumlarıyla pek çok araştırma ve araştırmacıya ilham kaynağı olmuş olan Bediüzzaman'ın görüşlerini bir istisna olarak zikretmeyi kayda değer buluyoruz.

Said Nursî, yazmış olduğu *Risâle-i Nur Külliyyatı*'nın pek çok yerinde Kur'ân'ın kırk yönden mucize olduğunu defaatle vurgulamıştır.⁴ Bununla birlikte Nursî, *İşârâtü'l-İ'câz* isimli eserindeki "*İ'câzu'l-Kur'ân*" isimli bölümde Kur'ân'ın beş i'câz vechi olduğunu da ifade etmekte ve bunları şöylece sıralamaktadır:

- 1- Gâibden, istikbalde haber vermesi.
- 2- Âyetlerinde tenakuz, tehalüf, hata bulunmaması.
- 3- Nazım ile nesir arasında, ediplerce gayr-ı malûm bir üslûbu ihtiyar etmesi.
- 4- Okur-yazar olmayan bir zâtın sudûr etmesi.
- 5- Tâkat-ı beşeriye fevkinde ulûm ve hakaiki ihata etmesi gibi pek çok şeylerdir. Lâkin i'câzının en yüksek vechi, nazmındaki belâgattan doğmuştur. Evet Kur'ân'ın bu nevi i'câzı, beşerin tâkatından hariç bir derecedir.⁵

Said Nursî'nin i'câzın vecihlerini beş maddede sıraladığı adı geçen kitabı kendi ifadesiyle "*Eski Harb-i Umûmî'nin birinci senesinde, cephe-i harbde, me'hazsiz ve kitab mevcud olmadığı halde telif edilmiştir. Harp zamanının zaruretinden başka, dört sebebe binaen gâyet muhtasar ve îcazlı bir tarzda yazılmış...*"⁶ olduğundan daha sonra kaleme aldığı ve "*Mu'cizat-ı Kur'âniye Risâlesi*" diye isimlendirdiği 25. Söz'de Kur'ân'ın kırk yönden mucize olduğunu izah ve ispat etmeye çalıştığı görülür. Said Nursî'nin örneklerle ve açıklamalarla uzun ve tafsilatlı bir şekilde anlattığı bu kırk vechi şöyle özetlemek mümkündür:

Bediüzzaman Kur'ân'ın i'câz yönlerini öncelikle üç gruba ayırmış ve her bir gruba "*Şu'le*" ismini vermiştir. Birinci *Şu'le*'yi her birine "*Şua*" adını verdiği üç kısma ayırmıştır. Birinci *Şu'le*'nin birinci *Şua*'sında Kur'ân'ın i'câz derecesinde olan belâgatini beş maddede açıklamış⁷ ve bazı maddeleri de yine daha alt maddelerle zenginleştirmiştir. Onun bu açıklamalarını şöyle özetleyebiliriz:

1. Nazmın cezâleti ve hüsn-ü metâneti:⁸ Said Nursî, bu cezâlet ve metâneti her bir cümlede, Kur'ân'ın bütününde, kelimelerin nizamında ve cümlelerin birbirleriyle münasebetlerinde olmak üzere farklı boyutlarda ele almıştır.⁹

2. Üslûplarının bedâeti, garib ve müstahsenliği:¹⁰ Nursî'ye göre Kur'ân'ın su-

releri, ayetleri, kelimeler ve kelimeleri, harfleri ve maksadı yönünden benzeri görülmemiş ve eşsiz bir güzelliğe sahip olan özel bir üslubu bulunmaktadır.¹¹

3. Beyanın berâet, faiklik ve safveti:¹² Bediüzzaman Kur'an'ın eşsiz ve yüksek beyanını; terğib, terhib, medh, zemm, isbat, irşad, ifhâm (إفحام), İfhâm (إفهام) gibi kısımlara ayırmış ve her bir maddeyi ayetlerle örneklendirmiş ve bu şekilde bu i'câz yönünü açıklamaya çalışmıştır.¹³

4. Meânîsinin kuvvet ve hakkaniyeti.¹⁴

5. Lafzının fesâhat ve selâseti:¹⁵ Bediüzzaman, Kur'an'ın lafızlarında, kelimelerinde ve cümlelerinde şeklinde üç ayrı kategoride bu konuyu izah etmektedir.¹⁶

Said Nursî, Kur'an'ın belagat yönünden mucizelik yönlerini bu şekilde açıkladıktan sonra, İkinci Şua'da Kur'an'ın câmiyet-i hârikulâdesi yönünden mucize olduğunu beş lem'a ile izah etmektedir.¹⁷ Bu konudaki açıklamalarını da yine özet olarak şöyle nakledebiliriz:

1- Lafızdaki câmiyet:¹⁸ Bunu da kelimelerde, harfte, sükutunda, ayette ve kıssalarda şeklinde alt kategorilere ayırmıştır.

2- Manasındaki câmiyet.¹⁹

3- İlmindeki câmiyet.²⁰

4- Mebâhisindeki câmiyet.²¹

5- Üslûp ve icâzındaki câmiyet: Bunun da beş ışığının olduğunu söyleyen Nursî bu ışıkları şöyle açıklamıştır:

- Birinci Işık: Kur'an'ın bir âyetinin bir sûreyi, bir sûrenin ise bütün bir Kur'an'ı içine alan bir camiiyetinin bulunmasıdır.

- İkinci Işık: Âyât-ı Kur'âniye, emir ve nehy, va'd ve va'id, terğib ve terhib, zecr ve irşad, kısas ve emsâl, ahkâm ve meârif-i İlâhiye ve ulûm-u kevnîye ve kavânin ve şerâit-i hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimâiye ve hayat-ı kalbiye ve hayat-ı mâneviye ve hayat-ı uhreviye gibi umum tabakât-ı kelâmîye ve meârif-i hakikiye ve hâcât-ı beşerîyeye delâlâtıyla, işârâtıyla câmi' olması....

- Üçüncü Işık: Kur'anın i'câzkârane icâzıdır.

- Dördüncü Işık: Pek geniş ve çok uzun ve küllî düsturları ve umumî kanunları, basit ve âmi fehimplere merhameten basit bir cüz'üyle, hususî bir hâdiseye ile gösteriyor olması.

- Beşinci Işık: Kur'anın makâsîd ve mesâil, meânî ve esâlib ve letâif ve mehâsin cihetiyle câmiyet-i hârikasıdır.²²

Bediüzzaman birinci Şua'nın üçüncü Şua'sını da her birine "cilde" ismini verdiği üç başlığa ayırır:

Birinci Cilde'de Kur'an'ın gaybtan haber vermesinin onun i'câz yönlerinden birisi olduğunu belirtir. Kendinden önceki alimlerin de ifade ettikleri gibi Kur'an

hem geçmişe ait, hem de geleceğe ait gaybî haberler vermiş olmasının altını çizer. Ancak ona göre bildirilen başka gaybî bilgiler de vardır ki, bunlar Kur'ân'ın “*Hakâik-i İlâhiyeye ve hakâik-i kevnîyeye ve umûr-u uhrevîyeye dair ihbârât-ı gaybîyesidir.*”

İkinci Cilve'de Kur'ân'ın şebâbeti yani her zaman genç kalması, hiç eskimesi onun mucize olduğunu gösteren bir yön olarak değerlendirilmiştir.

Üçüncü Cilve'de de Kur'ân'ın her asır ve tabakaya ve bunlardaki insanların her birisine hitap ediyor olması, onun i'câz yönlerinden biri olarak ele alınmıştır.²³

Said Nursî'nin Kur'ân'ın i'câz yönlerini üç ana kategoriye ayırdığını söylemiştik. Yukarıda bunlardan ilk kategori olan ve birinci Şu'le ve onun üç Şua'ı olarak yaptığı izahları özetlemeye çalıştık. Şimdi ikinci Şu'le ve onun “Üç Nur'u” olarak yazılan kısımdaki görüşlerini özetleyecek olursak:

Birinci Nur; Kur'ân-ı Mu'ciz-ül Beyân'ın heyet-i mecmûasında râik bir selâset, fâik bir selâmet, metin bir tesânüd, muhkem bir tenâsüb, cümleleri ve heyetleri mabeyninde kavî bir teâvün ve âyetler ve maksadları mabeyninde ulvî bir tecâvübün olmasıdır. İkinci Nur ise Kur'ân-ı Hakîm'in âyetlerinin hâtimelerinde gösterdiği fezlekeler ve Esmâ-i Hüsnâ cihetindeki üslûb-u bedfisinde olan meziyet-i i'câziyenin bulunmasıdır. Bediüzzaman bu nuru çeşitli âyetlerle on örnekte açıklamaktadır. Üçüncü Nur ise mütekellim, muhatap, maksat ve makam yönünden Kur'ân'ın, başka kelâmlarla kabil-i kıyas olmamasıdır.²⁴

Bediüzzaman Said Nursî'nin üçüncü ve son kategorisi üç ziya'dan oluşan, üçüncü Şu'le'dir. Bu ziyalardan ilkinde “*dünyanın ibtidâsından tut, tâ âhiretin en nihâyetine kadar uzanmış ve arştan ferşe, zerreden şemse kadar yayılmış olan şecere-i hilkatın hakikatına dair- beyanat-ı Kur'ânîye*” ile açıklanan hakikatler ve bunların tenasübü Kur'ân'ın i'câz yönlerinden biri olarak açıklanmıştır. İkinci Ziya'da ise Kur'ân'ın yüksek hakikatleri karşısında, ona muarız olan beşerî felsefenin sükut edişi konusu işlenmiştir. Üçüncü ve son Ziya'da ise evliyâ, asfiyâ, işrâkiyyûn, felâsife gibi farklı meslek ve meşrep sahiplerinin her birinin tek tek idrak ve izah edemeyecekleri, her biri bir ihtisas alanı olan bilgi ve hükümlerin Kur'ân'da ifade edilmiş olması, onun beşer sözü olamayacağını gösteren bir i'câz yönü olarak anlatılmıştır.²⁵ Bediüzzaman'ın oldukça uzun ve tafsilatlı olarak zikredip açıkladığı bu vecihleri bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

KUR'AN'IN İCÂZ YÖNLERİ								
BİRİNCİ ŞU'LE			İKİNCİ ŞU'LE			ÜÇÜNCÜ ŞU'LE		
BİRİNCİ ŞUA	İKİNCİ ŞUA	ÜÇÜNCÜ ŞUA	BİRİNCİ NUR	İKİNCİ NUR	ÜÇÜNCÜ NUR	BİRİNCİ ZİYA	İKİNCİ ZİYA	ÜÇÜNCÜ ZİYA
1-Nazım ezvelî ve hüsn-ü metnî a. Birleşme hay'inde b. Harf cümle c. Kelimelerde d.Cümlelere mensublerinde	5-Lafızlarındaki fesahat ve selâset a. Kullandığı b. Kullandığı c. Harfler d. Şifârlarda e. Ayetlerinde f. Kur'anında	1. Cible: İhbar-ı Gayb a. Mevâzî at (1. Şark) b. İhtihâl at (2. Şark) c. İhtihâlî fâh ve Keşvî ile alimî at (1. Şark) 2. Cible: Sebâ'et 3. Cible: Mehtî bîhâb a. Tîm asrîl b. Tîm Tahâdîl c. Tîm asrî ve İhtihâlî ferîl	a. vâsîlât b. vâsîlât c. İsmâ'îlî d. İsmâ'îlî e. İsmâ'îlî f. İsmâ'îlî	a. Fâhîkâhîl b. Fâhîkâhîl c. Fâhîkâhîl d. Fâhîkâhîl e. Fâhîkâhîl f. Fâhîkâhîl	a. mîhâdîl b. mîhâdîl c. mîhâdîl d. mîhâdîl e. mîhâdîl f. mîhâdîl	Mukavvî cîhîlî hâkîkâhîl	Fâhîlî v. hâkîkâhîlî mîhâdîlî	Fâhîlî mîhâdîlî mîhâdîlî hâkîkâhîlî İhbarî mîhâdîlî
2-Üstüplârenin müstahablığı a. Sür' cîhîlî b. Sür' cîhîlî c. Kullânî cîhîlî d. Kullânî cîhîlî e. Harf cîhîlî f. Hüsn cîhîlî	2-Mansûbî Câmîyyet 3-İlmîndekî Câmîyyet 4-Mebâhîsîndekî Câmîyyet	5-Üstâp ve İcâzîndekî Câmîyyet a. Birinci üstâp b. Birinci üstâp c. Üstâpî üstâp d. Üstâpî üstâp e. Üstâpî üstâp						
3-Beyannın berâat, fâhîlî ve vâsîfî a. Tîhîlî b. Tîhîlî c. Mâhîlî d. Tîhîlî e. İhâr f. Harf g. İhâr (1-4) h. İhâr (1-4)								
4-Medâhînin kuvvet ve hâkîkâhîyî								
5-Lafızlarındaki fesahat ve selâset a. Ayetlerindeki fesahat b. Kelimelerindeki fesahat c. Kelimelerindeki fesahat								

Yukarıda ifade edilen i'câz vecihlerinden başka bazı alimlerce işaret edilen bir takım özellikler de Kur'an'ın mucizeliğini gösteren hususlar olarak belirtilmiştir. Bunları da özetle şöyle ifade etmek mümkündür:

- Akıcı ve tatlı üslubu (selâseti) ve onu dinleyenlerin gönüllerini etkilemesi.²⁶
- Kur'an-ı Kerim'in helal-haram ve benzeri diğer hükümlere işaret etmesi, beşerin ihtiyacını karşılayacak hükümleri bünyesinde toplaması.²⁷
- Kur'an'da çeşitli ilimlerin ve yüce hikmetlerin bulunması.²⁸
- Ne kadar okunursa okunsun, tekrarlanırsa tekrarlansın, okuyucu ve dinleyiciyi usandırmaması.²⁹
- Kevnî ayetleri ihtiva etmesi.
- Bireysel ve toplumsal ıslahın, hidayetin temel ilkelerini içermesi.
- İtâb yani uyarı ayetlerinin bulunması.³⁰
- Kur'an'da sayısal yönden mucizeliğin bulunması.³¹
- İlmi ve bilimsel buluşlara işaret etmesi.³²

Sonuç

Ülkemizde son yüzyılda bu konu üzerinde yazdığı eserlerde görüşleri ve açıklamalarıyla kendinden sonra pek çok araştırmacı üzerinde etkisi olduğu görülen alimlerden birisi de Said Nursî olmuştur. O da geleneksel anlamda Abdülkâhîr el-Cürcânî gibi Kur'an'ın nazım yönünden mucize olduğu görüşünü devam ettirmiş ve bu bağlamda ilk yazdığı eserlerden birisi olan *İşârâtü'l-İ'câz*'da Kur'an'ın

i'câz yönlerini önce yedi olarak ifade etmişken, daha sonra yazdığı *Risâle-i Nur Külliyyatı* içerisinde *Sözler* isimli kitapta 25. Söz olarak isimlendirdiği “*Mu'cizât-ı Kur'âniye*” Risâlesi'nde bu yönleri kırka çıkarmıştır. Said Nursî adı geçen eserinde her vechi ayetlerden örneklerle açıklamış ve göstermiştir. Said Nursî'nin, i'câz nükteleri olarak adlandırabileceğimiz birçok çarpıcı detayı ayetlerle örneklendirerek Kur'ân'ın belagat ve fesahat yönünden mucize olduğunu gösterme gayreti başarılı bir anlatımla ortaya konulmuş görünmektedir. Özellikle halkın Hz. Muhammed'in tehatti ile vaki olan mütevâtir mucizesi olan Kur'ân'ın i'câzının neresinde olduğunu anlaması açısından da Said Nursî'nin izahları anlaşılabilir nitelikte olması bakımından da özellikle önemlidir. Çünkü gelenekteki tabiriyle avam denilen kesimlerin böyle ciddi anlamda bilgi gerektiren bir konu olan Kur'ân'ın ne bakımdan mucize olduğunu anlamaları kolay görünmemektedir. Nursî eserlerinde avamın da anlayabileceği bir anlatımla bu konuyu işlemiş ve onları da bilgilendirmeyi hedeflemiştir. Özellikle inkârcı cereyanların, Kur'ân'a saldırdığı bir dönemde, onun bu çabası takdiri hak etmektedir.

Rummâni, Kâdi Abdulcabbar, Bakillânî gibi kadîm geleneğe mensup alimlerden Said Nursî'ye kadar Kur'ân'ın i'câz vecihlerinin yorumlanış ve anlaşılmasının izini sürmeye çalıştığımız bu çalışmanın sonunda onun kendi zamanına kadar Kur'ân'ın i'câz yönü olarak dile getirilmiş hemen her özelliğe yer verdiği uzun ve tafsilatlı bir i'câzü'l-Kur'ân yorumunun olduğunu söylememiz mümkündür. Said Nursî'nin bu kuşatıcı ve pek çok hususu ihtiva edici yorumlarının kendisinden sonra birçok alim tarafından benimsendiği ve paylaşıldığı ve esin kaynağı olarak faydalandığı da görülmektedir. Ülkemizin yetiştirdiği bir değer olarak onun bu görüş ve düşüncelerinden yararlanmak gerektiği de ilim ehlinin teslim edeceği bir gerçeklik olsa gerekir.

Özetle söylemek gerekirse, Said Nursî'ye göre Kur'ân'ın bir benzerini getirmek takat-i beşerin üstünde bir olaydır. Allah'ın bizzat kendisi, Kur'ân ile tehadde bulunmuş, meydan okumuştur. Tehaddi ayetleri olarak isimlendirilen ayetlere bakıldığında Kur'ân'ın aşama aşama Kur'ân'a nazîre yapmaları konusunda inkârcılara meydan okudukları görülür. En son aşamada da buna asla güçlerinin yetmeyeceği ve böyle bir şeyi yapamayacakları tekitle ifade edilir. Meşhur Mutezilî alimlerden olan Nazzâm insanların bu işten acziyet içinde olmalarını sarfe görüşüyle izah edip, i'câzı Allah'ın engellemesine indirgeyip, hasretmesi başkalarının neden Kur'ân'ın bir benzerini getiremediklerini izah etmeye çalışırken, öte yandan bu görüşün Kur'ân'ın söz ve anlam açısından değerini düşüren bir yorum olacağını görmek gerekir. Buna göre Kur'an alelade, sıradan bir söz olup, diğer insanların onun gibi ve hatta ondan daha güzelini söyleyebilecekleri iddiası Kur'ân'ın yüksek bir makamdan, ali bir mevkiiden bir anda esfel-i safiline itilip yuvarlanması gibi bir olumsuzluğa sebebiyet verecektir.

Said Nursi eserlerinde bir sözün kıymetinin birtakım kriterlere bağlı olduğuna

dikkat çeker. Bunlar mütekellimin kim olduğu, muhatabın kim olduğu, hangi makamda ve ne maksatla ve nasıl söylendiği gibi ölçütlerdir. Nursî'nin dikkat çektiği bu perspektiften bakacak olursak Kur'ân, âlemleri Rabbi olan Allah tarafından, bütün âlemlere rahmet olarak gönderilmiş son elçi Hz. Muhammed'e, peygamberlik makamında, dünya ve ahiret saadetini temin için insanları bilgilendirmek, yönlendirmek ve onları eğitmek, bilgilendirmek Allah'a karşı, topluma karşı, nefislerine karşı dahası tüm evrene ve içindeki canlı cansız tüm varlıklara karşı görev ve sorumluluklarını öğretmek için belagat ve fesahatin zirvesinde, nazım yönünden eşsiz bir üslupta, en güzel anlamı en güzel biçimlerle ifade eden bir konuşmadır. Bu konuşmada mütekellim Allah ile muhatap insan bir peygamber şeklinde iki taraf vardır. Bu iki taraf arasındaki iletişim dinî terminolojiyle vahiy ve inzal denilen olgu güvenilir bir elçi olan Cebrâil ile sağlanmaktadır. Dolayısıyla tüm bu özellikler Kur'ân'ın sıradan bir söz olmasına değil, onun sıra dışı olmasına kuvvet veren hususiyetlerdir.

İslam düşünce tarihinde sarfe azınlığın görüşü olarak ifade edilir. Buna karşın Kur'ân'ın en başta nazım yönünden mucize olduğunu ortaya koymaya çalışan görüş ise cumhurun görüşü olarak kabul edilmiştir. Said Nursî'ye göre Kur'an nazım, üslup, beyan, mânâ, elfâz, ilim, bahisler, hitap, ihbâr, muhtevâ gibi yönlerden mucize olduğu gibi, bunlarda tahakkuk eden hüsn-i metânet, garâbet, hüsn, beraat, fâikiyyet, safvet, kuvvet, hakkaniyet, fesâhat, selâset, câmiyyet, **şebâbet** ve ihâta gibi birçok özellikleri ve bunlara ilaveten daha başka hususiyetleri yönünden de beşeri âciz bırakan bir hasiyete sahiptir. Kur'an'ın özetle ifade etmeye çalıştığımız tüm bu yönlerden mu'ciz olması, sarfe **görüşünün beraberinde getirdiği Kur'ân'ın sıradan bir söz olduğu iddialarını da geçersiz kılmaktadır. Said Nursî'nin ifadelerinden bizim anladığımız; ona göre sarfe yorumu ancak bir i'caz vechi olarak ifade edilebilir. Ama Kur'ân'ın mucizeliğinin indirgeneceği ve tek başına hasredileceği bir vecih olarak ileri sürülmesi kifayetsiz ve hatalı bir iddia olacaktır.**

Dipnotlar

- 1 Ebu'l-Hasen Ali b. İsbâ Rummânî, *en-Nüket fî İ'câzi'l-Kur'an*, (Selâsu Resâil içerisinde), (thk: Ahmed Muhammed Halefullâh, Muhammed Zağlûl Selâm), bty, Kahire, Dâru'l-Maârif, s. 75; Ayrıca bkz.: N. Hacımuftuoğlu, *Kuran'ın Belâğatı ve İ'câzi Üzerine*, 2001, Erzurum, Ekev Yayınevi s. 74; İsmail Karaçam, *Sonsuz Mucize Kur'an*, 1990, İstanbul, Çağ Yayınları, s. 383.
- 2 Ebu'l-Hasan Abdulcabbâr b. Ahmed Kâdî Abdulcabbâr, *el-Muğni fî Ebvâbi'l-Tevhîd ve'l-Adl*, c. XVI, 1993, Kahire, s. 199.
- 3 Ebû Bekr Muhammed bin Tayyib Bâkîllânî, İ'câzü'l-Kur'an, 1988, Beyrut, Âlemü'l-Kütüb, ss. 33-35; krş. Ahmed el-Hüfî, *Delâilü'l-İ'câz li'l-Cürcânî*, c. V, bty., Kahire, Mevsûatu Turâsî'l-İnsâniyye, s. 169.
- 4 Örnek olarak Bkz. Örnek olarak Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, 12. Baskı, 2014, İstanbul, RNK. Neşriyat, ss. 68-69, 264, 484; *Mektûbât*, 12. Baskı, 2014, İstanbul, RNK. Neşriyat, ss. 191, 216.
- 5 Nursî, *İşârâtü'l-İ'câz fî Mezâni'l-İcâz*, (Trc: Abdulmecid Nursî), 2. Baskı, 2014, Ankara, DİB, ss. 490-492.
- 6 a.g.e., s. 78.
- 7 Nursî, *Sözler*, s. 398 vd.
- 8 Nursî, *Sözler*, s. 398.
- 9 Bkz. a.g.e., s. 401 vd.
- 10 a.g.e., s. 398.
- 11 Bkz. a.g.e., s. 405 vd.
- 12 Nursî, *Sözler*, s. 398.
- 13 a.g.e., s. 412 vd.
- 14 a.g.e., ss. 398, 404
- 15 a.g.e., ss. 398-399.
- 16 a.g.e., s. 409 vd.
- 17 a.g.e., s. 424.
- 18 a.g.e., s. 424 vd.
- 19 a.g.e., s. 429.
- 20 a.g.e., ss. 429-430.
- 21 a.g.e., ss. 430-431.
- 22 Nursî, *Sözler*, ss. 432-438.
- 23 Bkz. a.g.e., ss. 438-448.
- 24 Bkz. a.g.e., ss. 448-470
- 25 Nursî, *Sözler*, ss. 470-481.
- 26 Abdülkerim el-Hatîb, *el-İ'câz fî Dirâseti's-Sâbikîn*, 1973, byy., Dâru'l-Fikri'l-Arabî, ss. 362-363. [Bedruddin ez-Zerkeşî'den naklen]; Abdülhamîd Mahmûd Tahmaz, *el-Mu'cizetu ve'l-İ'câzu fî Süreti'n-Neml*, 1987, Beyrut, Dâru'l-Menâre, s. 6; Mahmûd es-Seyyid Şeyhun, *el-İ'câz fî nazmi'l-Kur'an*, 1978, byy., s. 112; Ebû Süleyman Hamid b. Muhammed Hattabî, *Beyânu'l-i'câzi'l-Kur'an*, (Selâsu resâil fî i'câzi'l-Kur'an içinde), (thk: Muhammed Ahmed Halefullah, Muhammed Zağlûl Selâm), bty, Kahire, Dâru'l-Me'ârif, s. 64.
- 27 Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî Kurtûbî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, 1966, Kahire, Dâru'l-Kalem, c. I, ss. 73-75; krş. Muhammed Abdulazim Zerkânî, *Menâhilü'l-İrfân fî Ulûmi'l-Kur'an* (thk: Bedi'ü's-Seyyid el-Lehhâm), 2001, Beyrut, Dâru Kuteybe, c. II, s. 309.
- 28 el-Kurtûbî, *el-Câmi'*, c. I, ss. 73-75; krş. ez-Zerkânî, c. II, s. 309; Muhammed Cemâluddin el-Kâsimî, *Mehasinu'l-Te'vil*, (nşr. Muhammed Fuad Abdülbâkî), c. I, 1957, Beyrut, Dâru İhyâi'l-Kutubi'l-Arabiyye, s. 77; Heytu, ss. 69-70.
- 29 el-Kâsimî, c. I, s. 77; Muhammed Hasan Heytu, *el-Mu'cizâtu'l-Kur'aniyye*, bty., Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, ss. 69-70.
- 30 Bkz. Ez-Zerkânî, c. II, ss. 228, 236, 247, 249, 257, 263, 285, 305; Heytu, ss. 69-70.
- 31 Örneğin Kur'an'da birçok kelime ve ifade, karşıtlarıyla birlikte eşit sayıda tekrar edilmektedir. Mesela, Kur'an'da dünya kelimesi 115 defa tekrar edilmiş, buna mukabil ahiret kelimesi de aynı oranda, 115 defa yer almıştır. (Bkz. Abdurrezzak Nevfel, *Kur'an'da Ölçü ve Ahenk*, (çev.

Muzaffer Kalaycıoğlu), 1988, İstanbul, İnkılab Yay., ss. 7-12.); Reşad Halife, *Kuran Görülen Mucize*, (çev: Edip Yüksel), 1985, İstanbul, Timaş Yayınları, s. 120; Ayrıca başka örnek için Bkz. Nursî, *Sözler*, ss. 410-412.

32 Muhammed et- Tâhir İbn Aşur, *Tefsîru 'î- Tahrîr ve 'î- Tenvîr*, 1984, Tunus, ed- Daru't- Tunisiyye li'n- Neşr, c. I, ss. 104-105,120 vd., 129-130.